

SERGIUSZ ANOSZKO

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
Wydział Teologiczny

Powołanie i przygotowanie do służby misyjnej wiernych Kościoła Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich (mormonów)

Dosyć często na ulicach naszych miast można spotkać schludnie ubranych, młodych ludzi obojga płci, z czarnymi plakietkami na koszulkach, którzy w różnoraki sposób (pomoc humanitarna, wsparcie społeczne, kursy języka angielskiego) angażują się na rzecz prozelityzmu dla swej wspólnoty eklezjalnej. Ludzie ci mają poszukiwać osób nienależących do ich grupy wyznaniowej, nawiązywać z nimi kontakt i nauczać je, dopóki nowicjusze – w idealnym, ich zdaniem, scenariuszu – nie zostaną ochrzczeni (Trigeaud 280). Są to przedstawiciele parachrześcijańskiego, nowego ruchu religijnego, który zrodził się w Ameryce Północnej jeszcze w XIX w. i który znany jest pod nazwą Kościół Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich (ang. *the Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, LDS Church*), częstokroć także skróto-wo określane jako Kościół mormonów¹. Na całym świecie jest obecnie ponad 16 mln milionów wierzących Kościoła LDS; to czwarty co do liczebności związek wyznaniowy w USA, z ponad sześcioma milionami członków (nieco ponad 1,6% amerykańskiej populacji), po katolikach, południowych baptytach i metodystach (Dollahite 125; Hawley 161-162; Chaves i Eagle 2015, 3). Na oficjalnej stronie Kościoła Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich

¹ Wyznawcy tego związku religijnego raczej nie używają wobec siebie nazwy: „Kościół mormonów”. Nie nazywają też siebie mormonami, uważając to za zniekształcenie ich prawdziwej tożsamości. W *Księdze Mormona*, którą w tej społeczności, wraz z *Perłą Wielkiej Wartości* oraz *Naukami i Przymierzem*, uznaje się za dodatkową – oprócz Biblii – księgę natchnioną, jest wprost powiedziane, że w 1838 r. prorok Joseph Smith otrzymał objawienie dotyczące przywrócenia prawdziwego Kościoła Jezusowego. Członkowie Kościoła często nazywają siebie Świętymi w Dniach Ostatnich lub Świętymi. Mimo iż słowa: *mormoni* lub *mormoński* nadal pojawiają się w takich zwrotach, jak np. Mormoński Chór Tabernakulum, są również używane w odniesieniu do misjonarzy tego Kościoła, nazywanych mormońskimi pionierami (Bushman XIII).

podana jest informacja o tym, że społeczność wiernych Kościoła w Polsce wynosi 1983 członków, natomiast według danych z ostatniego raportu GUS, w 2014 r. było ich w RP 1598, mimo iż w 2011 r. przynależność do tego Kościoła, na podstawie danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, zadeklarowało jedynie 255 osób (Cieciela 138).

W kwietniu 2018 r., w mieście Salt Lake City, podczas dorocznej konferencji Kościoła przedstawiony został raport zawierający m.in. dane dotyczące stanu misji i liczby misjonarzy posługujących na całym świecie. Analizując owe dane, śmiało można stwierdzić, że Kościół LDS jest jednym z najbardziej aktywnych spośród istniejących związków wyznaniowych, jeśli chodzi o prowadzenie misji: pod koniec 2017 r. w świecie było 421 misji mormońskich, 67 049 misjonarzy pełnoetatowych i 36 172 misjonarzy posługujących w niepełnym wymiarze godzin (*Statistical Report, 2017* 119); od momentu założenia Kościoła (1830) ponad 600 tys. pełnoetatowych misjonarzy poświęciło się głoszeniu Słowa (Shepherd i Shepherd 1998, 9).

Większość z tych, których spotykamy na ulicach, to młodzi, samotni (nie założyli jeszcze własnej rodziny), mężczyźni lub kobiety; rzeczywiście, zdarzają się też misjonarze starsi wiekiem, ale są to zazwyczaj mormońskie małżeństwa emerytów, dla których istnieją specjalne przewodniki przygotowania do misji (Wilson 2017); oddzielne książeczki przeznaczone są także dla dziewcząt-misjonarek (Dymock 2013). Około 80% misjonarzy mormońskich to młodzi mężczyźni, blisko 13% to dziewczęta po 21. roku życia, a zaledwie 7% to starsi wiekiem, dorośli członkowie społeczności Kościoła (Hansen 3). Pionierzy udają się z misją zwykle daleko od rodzinnych stron, a więc w ramach zadań przed wyjazdem na misję muszą nauczyć się nowego języka w ośrodku szkoleniowym dla misjonarzy. Wierni, których misyjna posługa trwa dwa lata (młodzież męska), 18 miesięcy (młodzież żeńska) lub od roku do trzech (starsze pary), zazwyczaj nie wybierają ani kraju – celu misji, ani też języka, którego będą się uczyć (Pope 235). Kościół bardzo zachęca do wyjazdu na misję, aczkolwiek nie jest to obowiązkowe, gdyż wiąże się to z okazałymi kosztami: wspólnota wiernych nie finansuje takiej wędrowki ani pobytu misjonarzy na obczyźnie. Ponadto misjonarze nie pobierają żadnego wynagrodzenia za swoją pracę; wszystko ma być opłacone z własnej kieszeni przez młodych pionierów lub z rodzinnych środków, co również ma miejsce, ale rzadziej (Livsey 411-412).

Liczni mormońscy nastolatki zaczynają odkładać pieniądze na swój przyszły wyjazd misyjny, mając zaledwie kilkanaście lat: „zaoszczędź pieniądze na misję, rower, domek dla lalek ... lub samochód” – zachęca się młodych wyznawców w jednym z kościelnych poradników rodzinnych (Ashton 6). Gwoli uczciwości, należy dopowiedzieć, że, rzeczywiście, istnieje instytucja Generalnego Funduszu Misyjnego, niemniej jednak, jako że misja jest aktem

dobrowolnym, misjonarze wspierają swoimi osobistymi oszczędnościami służbę Bogu i ludzkości (Evans; Lauritsen 94).

Rodzi się więc pytanie: w jaki sposób i co konkretnie popycha tych młodych ludzi do niesienia Ewangelii osobom, które nie znają jeszcze przesłania *Księgi Mormona*? Co skłania nastolatków do codziennego w ciągu dwóch lat, kilkugodzinnego studiowania Pism, uczestniczenia w nabożeństwach i nawracania innych na swoją wiarę przy jednoczesnej, głębokiej izolacji oraz odseparowaniu od rodziny i przyjaciół: każdego roku misjonarz może tylko dwukrotnie zadzwonić do domu – w Dniu Matki i Boże Narodzenie, a maile można wysyłać jedynie za pośrednictwem wewnętrznego serwisu internetowego ich Kościoła (Neff 51; Tanner 128). W poniższym tekście spróbujemy skupić się na kwestii powołania i przygotowania się do służby misyjnej w społeczności wiernych Kościoła LDS – jednej z najbardziej dynamicznie i pręźnie rozwijających się denominacji współczesnej sceny religijnej.

1. Pragnienie a imperatyw misyjny: decydując się na bycie misjonarzem

1.1. Misja jako własny wybór

Wierni Kościoła, zwłaszcza młoda generacja, nieustannie są zachęcani do naśladowania Jezusa Chrystusa, dla którego celem pobytu na ziemi, według jednego z członków Kworum Dwunastu Apostołów², a obecnie prezydenta Kościoła – były dwa wyzwania: misja i służba (Nelson 20). Powołując się na obraz Helamana³, misjonarzy mormońskich często porównuje się do „młodych, niezwykle odważnych, silnych i dzielnych, na których we wszystkim można polegać” (*Księga Mormona*: Al. 53:20).

Dla wielu wyznawców tej grupy religijnej podjęcie decyzji o wyjeździe na misję jest względnie łatwe, gdyż pochodząc z rodziny o korzeniach mormońskich, nierzadko mają przed oczyma przykład kogoś z rodziców lub rodzeństwa, przyjaciela lub krewnego, kto wyruszył na misję. W innym przypadku, jeśli ktoś przystąpił do wspólnoty w sposób świadomy, bez dziedziczenia tradycji re-

² Kworum Dwunastu Apostołów – gremialne ciało kierownicze Kościoła, drugi co do ważności organ zarządzający, składający się ze „specjalnych świadków Jezusa Chrystusa”, którzy kierują sprawami społeczności wiernych, ponieważ mają wszystkie klucze królestwa Bożego na ziemi. Senior apostoł jest prezydentem Kościoła; wraz z dwoma sekretarzami pomocnikami stanowią oni Pierwsze Prezydium – najwyższy organ zarządzający Kościołem (Jakubowski 334; Potz 161, 220).

³ Helaman, zgodnie z *Księgą Mormona* (druga część *Księgi Almy*) był najstarszym synem Almy Młodszego, a zarazem prorokiem i żołnierzem Nefitów, którzy żyli około I w. przed Chr. W teologii mormońskiej jest szczególnie znany i czczony, gdyż poprowadził do bitwy wojsko składające się z dwóch tysięcy mężczyzn, których nazwał swoimi synami.

ligijnej we własnym domu rodzinnym, i tak będzie wiedział, że z ukończeniem 19. roku życia pojawia się piękna możliwość służby Jezusowi i Kościołowi. Służba misyjna w sposób istotny różni się od innych form posługiwania w tym Kościele, ponieważ wypełniona jest symboliką religijną, interakcją z ludźmi, kontemplacją, i zarazem ma zastosowanie praktyczne (Hoffmann 168).

Należy pamiętać, że osoba decydująca się na taki wyjazd jest zazwyczaj bardzo młoda, a więc w tym wieku może mieć inne priorytety: miłość, studia i karierę zawodową, sport lub zwykłe życie rodzinne w gronie bliskich i przyjaciół, co jest całkiem normalne dla nastolatków. Niemniej jednak służby misyjnej, zwłaszcza ze strony chłopców, oczekuje się niemalże jak rytuału przejścia, który ma szczególnie przyczynić się nie tylko do kontynuowania tradycji rodzinnej i wspólnotowej, lecz także wprowadzić nowicjusza do grona Świętych, jak niekiedy nazywają siebie mormoni (van Genep 36).

Misja daje wyznawcom, poza poczuciem akceptacji przez wspólnotę współwyznawców, także palące uczucie błogosławieństwa, które nieodzwonnie udzielone zostanie misjonarzowi i jego rodzinie (Smith 10). Do młodości kierowany jest apel o podjęcie takiej decyzji jak najwcześniej, gdyż później może być ona zdecydowanie utrudniona okolicznościami życia, a właściwa decyzja i tak nie zapadnie.

1.2. Misja jako antycypacja pryncypiów wspólnoty wiernych

O czym już wyżej wspomniano, w Kościele LDS oczekuje się od każdego młodego mężczyzny decyzji dotyczącej posługi misyjnej. W sposób szczególny to oczekiwanie zostało sformułowane za czasów Spencera W. Kimballa (1895-1985; kadencja 1973-1985), 12. prezydenta Kościoła Spencera. Choć powołanie do służby misyjnej we wspólnocie naśladowców doktryny Josepha Smitha było czymś typowym także w poprzednich latach, do czego przekonywano już pierwszych krzewicieli wiary mormońskiej, przemówienie prezydenta Kimballa z kwietnia 1974 r., na seminarium przedstawicieli regionalnych, stało się punktem wyjściowym aktywizacji i rozwoju ruchu misyjnego we współczesnym Kościele Jezusa Chrystusa. Wówczas to prezydent Kimball zacytował urywek *Nauk i Przymierzy* (ze zbioru fragmentów z historii Kościoła i objawień) wiernym tej społeczności: „I choćbyś się trudził przez wszystkie swoje dni, głosząc pokutę temu ludowi i przywiódł do mnie zaledwie jedną duszę, jakże wielka będzie twoja radość z nią w królestwie mojego Ojca!” (*Nauki i Przymierza* 18:15).

Przemówienie lidera eklezjalnego miało ambiwalentną strukturę, a jednak spowodowało wzrost powołań misyjnych oraz, w konsekwencji, zwiększenie liczby placówek misyjnych wraz ze wzmocnioną ekspansją religijną w całym

świecie. Wtedy słowa Kimballa głęboko zapadły w dusze wielu młodych mormonów:

Często zadaje się pytanie: czy program misyjny jest przymusem? Odpowiedź brzmi, oczywiście „Nie”. Każdy bowiem ma wolę postępowania. Pytanie brzmi: czy każdy młody człowiek ma spełnić misję? Odpowiedź Kościoła brzmi „Tak”, i odpowiedź Pana brzmi „Tak”. [...] Z pewnością, każdy mężczyzna ma wypełnić swoją misję tak, jak powinien płacić swoją dziesięcinę, tak jak powinien uczestniczyć w spotkaniach, tak jak powinien zachowywać swoje życie w czystości i wolne od brzydoty świata, planując niebiańskie małżeństwo w świątyni Pana (Jones 7; Kimball 86).

Dwunastoletnia kadencja Kimballa stała się prawdziwym przełomem na niwie misyjnej: liczba pełnoetatowych misjonarzy zwiększyła się z 17 258 w 1973 r. do 29 265 w 1985 r.; wzrost nieomal o 60%, natomiast liczba placówek misyjnych – ze 108 do 188 (Lythgoe 7). W latach 1960-1995 liczba misjonarzy pochodzących z USA wzrosła czterokrotnie: co trzeci mormoński mężczyzna w wieku pomiędzy 19. a 21. rokiem życia był pionierem; ta proporcja zauważalna jest również dzisiaj (Shepherd i Shepherd 1998, 9; Hansen 3). Historyczne przemówienie prezydenta Kimballa było na tyle ważne, że po jego śmierci właściwie każdy nowy prezydent Kościoła powtarzał jego wypowiedź o oczekiwaniu służby misyjnej od każdego młodego mormona. Następca Kimballa Ezra Taft Benson (1899-1994; kadencja 1985-1994), którego małżonka przed zamążpójściem była misjonarką na Hawajach, a jego trzy wnuczki pełnoetatowymi pionierkami misyjnymi, wręcz zniechęcał do każdej innej czynności oprócz służby misyjnej:

Pan chce, aby każdy młody człowiek spełnił służbę pełnoetatowej misji. [...] Nie możesz zrobić nic ważniejszego. Szkoła może czekać. Stypendia można odłożyć na później. Cele zawodowe można odłożyć na później. Tak, nawet małżeństwo w świątyni powinno poczekać, aż młody człowiek spełni honorową, pełnoetatową misję dla Pana (*Teachings of Presidents 2014* 280).

Podobne oczekiwania wobec młodzieży wyrażali kolejni prezydenci Kościoła: Howard W. Hunter (1907-1995; kadencja 1994-1995) i Gordon B. Hinckley (1910-2008; kadencja 1995-2008), którzy wzywając do służby misyjnej, zachęcali, żeby być przygotowanym i nie bać się; polecali postrzeganie służby misyjnej jako dziesięciny, która będzie procentować w pierwszych 20 latach życia (*Teachings of Presidents 2015* 130; Bassett 154). Na temat obowiązku służby misjonarskiej dla każdego kapłana przed obliczem Pana⁴

⁴ Według mormońskiej doktryny każdy mężczyzna–członek Kościoła jest kapłanem (Vojtíšek 55).

mówił także 16. Prezydent Kościoła Thomas S. Monson (1927-2018; kadencja 2008-2018), zmarły w styczniu 2018 r. (Monson 4).

Intryguje to, że każdy prezydent Kościoła sugestywnie podkreślał, iż dla mormońskich dziewcząt służba na misjach stanowi pożądaną opcję, ale nie obowiązek, ponieważ preferowaną funkcją jest życie rodzinne (Hoffman 168). Piętnasty Prezydent Kościoła Gordon B. Hinckley wprost mówił, że „młode siostry nie są zobowiązane do uczestniczenia w misjach. Nie powinny czuć, iż mają obowiązek porównywalny do obowiązków młodych mężczyzn” (Bassett 177). Aczkolwiek, mimo iż kobiety nie mają tej samej odpowiedzialności jak mężczyźni z racji braku godności kapłańskiej, w razie chęci służenia jako misjonarki też są mile widziane wśród pionierów (Smith 12). Potwierdza to chociażby trzydniowe seminarium dla prezydentów misji, które się odbyło pod koniec czerwca 2018 r. w Provo (stan Utah), gdzie obecnych było 112 par małżeńskich z 23 państw. Urzędujący Prezydent Nelson nazwał misjonarzy siłą napędową następnego pokolenia, a misję najbezpieczniejszym miejscem na ziemi w czasie ich służby (Weaver).

Można powiedzieć, że decyzja o podjęciu służby misyjnej wynika z osobistego rozeznania duchowego każdego z członków wspólnoty Kościoła LDS, zatem pragnienie służenia jest naturalną konsekwencją ich dojrzałego nawrócenia, godności i przygotowania do przyszłego życia sakramentalnego w grupie popleczników, a także repliką na oczekiwanie od członka Kościoła, zwłaszcza od młodego mężczyzny, gotowości do udzielenia odpowiedzi na wołanie Pana. Jest to gotowość skutkująca zaspokojeniem duchowego głodu (por. Am 8,11), który złagodzić mogą mormońscy misjonarze. Misjonarz ma zrozumieć owo poczucie głodu, udając się tam, dokąd Pan go poprowadzi w celu doprowadzenia dusz do Chrystusa (Smith 16).

2. Elementarz przygotowania misyjnego młodzieży mormońskiej

Doktryna mormońska „prezentuje” młodym potencjalnym misjonarzom wiele powodów udania się na misje: może to być prośba kogoś z kapłanów-proroków, może to być miłość do Pana lub pragnienie niesienia Ewangelii bliźnim; bez znaczenia jest to, jaka jest wspomniana motywacja, ważne jest natomiast to, żeby pionier był odpowiednio do misji przygotowany. Zgodnie z nauczaniem Kościoła LDS każdy misjonarz, będąc pokornym sługą Pana, jest narzędziem w Jego ręku, ponieważ głosi i jednocześnie buduje królestwo Jezusa Chrystusa: „Pan rozpaczliwie potrzebuje cię w budowaniu swego królestwa” (Ballard 7). Dlatego więcej uwagi poświęca się nie tyle samemu procesowi powołania, co jest istotne dla konkretnej osoby, ile raczej przebiegowi przygotowawczemu spodziewanego głosiciela objawienia (udzielnego

Josephowi Smithowi). Mormoni są przekonani, że właściwie to nawet nie misjonarz poucza we własnym imieniu, lecz Duch, gdyż tylko wtedy krzewiona doktryna dotknie swoją mocą ludzkie serca (*Missionary Preparation* 31).

Przygotowanie do służby misyjnej w Kościele Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich generalnie może dzielić się na trzy zasadnicze części: fizyczne, umysłowe i emocjonalne (Salazar 90), ponieważ Panu należy służyć „całym sercem, mocą, umysłem i siłą” (*Nauki i Przymierza* 4:2). Warto poświęcić kilka słów każdemu z tych „fragmentów” misyjnego *preludium*.

2.1. Podwaliny przygotowania misyjnego

Potencjalny pionier przed zgromadzeniem i następnie złożeniem w biurze kościelnym dokumentów koniecznych do otrzymania pozwolenia na wyjazd musi przejść długi i żmudny okres przygotowania duchowego i fizycznego. Chyba nie będzie odkrywcze stwierdzenie, że przygotowanie duchowe obejmuje studiowanie Pism: może ono mieć formę osobistej nauki, sięgnięcia po pomoc natury katechetycznej ze strony członków rodziny lub lektury wśród podobnych zapaleńców z grona wiernych (Miller 759). Ponadto ważnym składnikiem jest modlitwa, gdyż dzięki niej i mocy Ducha można poznać prawdziwość Pism (*Księga Mormona*: Moro. 10:4). Oprócz Biblii nieodzownym elementem studiów jest przeczytanie *Księgi Mormona*, ponieważ, jak wierzą mormoni, właśnie tam znajduje się świadectwo o prawdziwości przesłania Pana, jak również uzasadnienie racji istnienia Kościoła LDS (Jakubowski 322-323). Procentowo *Księga Mormona* w ogólnym systemie wiedzy i studiów nad tekstami natchnionymi zajmuje aż 75%, natomiast, jeżeli wziąć pod uwagę różnego rodzaju podręczniki i pomoce katechetyczne, w tym misjonarskie, treści w nich zawarte opierają się na wspomnianym dziele już w 85% (Whitefield 26).

Księga Mormona znajduje się w centrum pracy misjonarskiej od czasu, kiedy Ewangelia została przywrócona przez Proroka Josepha. Codziennie używamy jej w pracy misjonarskiej. Jednym z powodów, dla których *Księga Mormona* stanowi kluczowe narzędzie w pracy misjonarskiej, jest to, że *Księga Mormona* jest świadectwem o Jezusie Chrystusie. [...] celem tej księgi jest pokazanie, jak wielkie rzeczy Pan uczynił dla Swojego ludu, aby pomóc mu zrozumieć, że przymierza, które Pan zawarł ze Swoim ludem, nadal pozostają w mocy, i aby przekonać wszystkich ludzi, że powinni przyjść do Chrystusa (Eyring 6, 8).

Gwoli uczciwości należy dopowiedzieć, że nawet w społeczności mormońskiej, gdzie Biblia, wydawałoby się, nie zajmuje tak istotnego miejsca

w przygotowaniu do posługiwania na misjach, jak to jest chociażby w tradycji katolickiej (Madej 3-4), ukazała się ostatnio pozycja zatytułowana *Wersety biblijne, o których powinien wiedzieć każdy udany misjonarz w LDS* (Grant 2018). Oczywiście podobne publikacje mogą być rozpatrywane przez katolickiego teologa z przymrużeniem oka, ponieważ mormoni korzystają z Pisma Świętego jedynie w sposób instrumentalny, kiedy służy im ono do uzasadnienia ich doktryny, niemniej jednak nie należy zupełnie bagatelizować tych prób powołania się na tekst natchniony: komuś może wydać się dziwne, ale mormońskie podejście do interpretacji Biblii jest bliższe mimo wszystko katolicyzmowi aniżeli protestantyzmowi (Barlow 129).

Już od najmłodszych lat zaleca się mormonom rozpoczęcie przygotowania fizycznego: jak najszybciej należy zatroszczyć się o pojawienie się odpowiedniej sumy pieniędzy w skarbnicy czy nawet na koncie bankowym; oczywiście należy pamiętać też o konieczności spłacenia dziesięciny na rzecz Kościoła (Myers 45; Neff 59), a resztę można zagospodarować we własnym zakresie.

2.2. Proces aplikacji i wezwanie do misji

Do bycia misjonarzem nie wystarcza jedynie chęć i misyjny zapał; istnieją jeszcze pewne uregulowania natury eklezjalnej. I tak przed wyjazdem, około 4 miesiące przed planowaną datą podróży, należy umówić się na spotkanie ze swoim biskupem lub prezydentem palika⁵, rozpoczynając tym samym proces bezpośredniego aplikowania. Na władzy miejscowej kongregacji spoczywa obowiązek wyjaśnienia nastolatkom procesu przebiegu aplikacji na misje (Hall i Lieber 2003, 151). Po pierwszej rozmowie z biskupem, który powinien upewnić się co do autentyczności chęci bycia misjonarzem i zdolności do pełnienia tej posługi, należy udać się do lekarza i dentysty, żeby być pewnym swoich sił fizycznych, istotnych w owej misyjnej posłudze. Wizyty te nie są *pro forma*, gdyż Kościół oczekuje od potencjalnego misjonarza wypełnienia specjalnie przygotowanych druczków i formularzy medycznych, a więc młodzi muszą bardzo poważnie podejść do tej sprawy nie tyle ze względu na kwestie zdrowotne (choć kwestionariusz zawiera około 50 możliwych schorzeń), ile raczej z powodów administracyjnych (Ashton i Ashton 2012, 192).

⁵ Pod względem administracyjno-eklezjalnym każdy członek Kościoła LDS należy do okręgu lub gminy (ang. *ward, branch*). Świecki przywódca nazywany jest biskupem i służy społecznie na tym stanowisku. Palik (ang. *stake*) przypomina katolicką diecezję, a jego świeckim przywódcą jest prezydent, posługujący na tym stanowisku jako wolontariusz. Prezydent palika nadzoruje kościelne programy w konkretnym geograficznym obszarze, składającym się z okręgów, czuwa więc nad działaniami biskupów i przywódców okręgów (*Handbook 2* 120-122).

Skutkiem wizyty u lekarza jest sprawozdanie, wypełnione na specjalnym druku *Ocena stanu zdrowia lekarza dla przyszłego misjonarza*, w którym lekarz wskazuje, na podstawie przeglądu historii potencjalnego pioniera, osobistej rozmowy, badania lekarskiego i sprawdzenia wyników badań laboratoryjnych, jeden z pięciu poziomów aktywności ewentualnego misjonarza – od A do E. W razie zaistnienia choroby lub pogorszenia stanu zdrowia (podczas pobytu na placówce) misjonarze zawsze kontaktują się ze swoimi chorymi współbraćmi, przychodzą do nich, wspólnie się modlą (Johnston Taylor 189). Zdarza się, że już w czasie posługi niektórzy misjonarze z powodu problemów medycznych, psychicznych lub adaptacyjnych wracają do domu przed zakończeniem terminu służby, co niekiedy staje się powodem do stygmatyzowania i niesprawiedliwego osądzania tychże osób przez współwyznawców (Doty *et al.* 34).

Oprócz dokumentów od lekarza misjonarz powinien załączyć do swojego wniosku: rekomendacje misyjne, charakterystykę swoich liderów religijnych, opis (listę) zdolności wraz z ewidencją edukacyjną, informacje dotyczące swego ubezpieczenia. Członek Kościoła zaznacza w tym wniosku, jakimi językami się posługuje, jakich języków chciałby się nauczyć, a nawet jakiej narodowości są jego przodkowie (Wollin 316). Jeśli ma doświadczenie zawodowe, odbył służbę w wojsku, ma osiągnięcia i umiejętności specjalne bądź jeszcze inne kompetencje, również taką informację umieszcza we wniosku (Smith 26).

Wpisuje w nim także dane na temat źródła finansowania swojego przyszłego wyjazdu, z dokładnym opisem tego, ile pieniędzy posiada oraz jaką sumę otrzyma od rodziny, wspólnoty lub innych osób. Obecnie w Kościele LDS przyjęte jest, że misjonarzowi ma wystarczyć około \$400 miesięcznie – jest to swoista, minimalna kwota na utrzymanie (Wollin 315); zatem pełnoetatowa, dwuletnia misja młodych mężczyzn będzie kosztować niemal \$10 000. Wniosek podpisywany jest przez osobę wnioskującą i jej rodziców, gdyż ci ostatni są odpowiedzialni za przygotowanie swoich dzieci do chrztu, kapłaństwa, misji oraz sakramentów (Hales 8). Na rodzicach spoczywają także dość prozaiczne obowiązki, mianowicie nauka gotowania, prania, prasowania, szycia, mądrego rozporządzenia pieniędzmi, jak również przygotowanie dzieci do jedzenia szerokiej gamy produktów spożywczych (Uda 178).

Proces aplikacji kończy się wypełnieniem odpowiednich papierów, koniecznych do wyjazdu za granicę, i wysłaniem swojego zdjęcia. Wszystkie dokumenty ma do wglądu biskup lub prezydent palika, z którym trzeba umówić się na kolejne spotkanie; kiedy skończy się okres posługi misyjnej, pionier odbywa spotkanie z biskupem lub prezydentem palika okręgu, do którego był wysyłany (Lauritsen 94). Nadzorujący sprawę kapłan przeprowadza z kandydatem rozmowę, aby upewnić się co do godności pioniera, jego zdolności do

służby oraz zdolności do dawania świadectwa o Zbawicielu i przywróconej Ewangeli w Kościele LDS. Następnie biskup i prezydent palika wykonują własną część aplikacji, składając konieczne, pisemne zalecenia, dotyczące przyszłej służby misjonarza, po czym wniosek wysyłany jest do głównej siedziby Kościoła, coraz częściej drogą elektroniczną. Cotygodniowo do tej siedziby, mieszczącej się w Salt Lake City, napływa 500-800 takich zgłoszeń.

Wniosek trafia do Kworum Dwunastu Apostołów, którego każdy członek przydziela poszczególnym kandydatom, z upoważnienia prezydenta Kościoła, konkretny obszar misyjny. Zgodnie z przekonaniem i oficjalną nauką Kościoła to nie apostoł z grona Dwunastu, lecz jedynie Bóg wzywa konkretnego młodzieńca na misje i tylko On wie, dokąd tamten powinien udać się, by głosić słowo Boże (Read 75). Misjonarze wysyłani są wyłącznie do krajów, których rządy zezwalają na działalność Kościoła. Po pewnym czasie, dwóch lub czterech tygodniach, wnioskująca osoba otrzymuje kopertę z aprobatą chęci wyjazdu, tzw. wezwanie do misji (ang. *mission call*). Oprócz zwykłej formalności list zawiera także pakiet ze wskazaniem daty zgłoszenia się do Centrum Szkolenia Misjonarzy (ang. *Missionary Training Center, MTC*)⁶, spis konkretnych przedmiotów, które należy zabrać ze sobą, i dodatkowe informacje.

Misjonarz powinien zaakceptować miejsce swego posłania, ponieważ składając wniosek, zaznacza, że jest gotowy służyć dla Pana, dokądkolwiek On pośle go przez swojego żywego proroka⁷. Mormoni są ponadto przekonani, że dzięki powołaniu i wiernemu służeniu Panu zyskują, wraz ze swymi rodzinami, błogosławieństwo Najwyższego. Posyłani jak apostołowie (Mk 6,7), dwaj misjonarze mormońscy pracują zwykle razem 3-6 miesięcy, po czym towarzyszy misyjny, zawsze tej samej płci, wysyłany jest do innej części okręgu, a zastępuje go nowo przysłana osoba, co pomaga, uważają mormoni, podtrzymać świeżość posługi i zapał misyjny (Lauritsen 93-94).

3. Ostatnia prosta:

pomiędzy wezwaniem misyjnym a wyjazdem na misje

W życiu wiernych mormońskiej społeczności bardzo ważną rolę odgrywają świątynie i udzielane w nich sakramenty (Davies 199). Eklezjologia Kościo-

⁶ Za prekursora MTC uznawana jest *Szkoła Proroków*, zorganizowana w 1833 r. w miejscowości Kirtland (stan Ohio) przez J. Smitha. Zajęcia głównie skupiały się wokół tematyki rodzącej się mormońskiej teologii prorocत्व, a nie na pracy misyjnej. Dopiero po 1925 r. można stwierdzić pojawienie się instytucjonalnych struktur przygotowania misjonarzy mormońskich (Shepherd i Shepherd 1998, 47).

⁷ Według doktryny Kościoła Jezusa Chrystusa każdorazowo wybrany, urzędujący prezydent jest jednocześnie żywym Prorokiem (Campbell i Green i Monson 2014, 55).

ła LDS nadaje świątyniom fundamentalne miejsce w życiu sakramentalnym wiernego, gdyż każda z nich pełni funkcję bramy do życia wiecznego. Świątynia zdecydowanie różni się od zwykłych kaplic mormońskich, ponieważ jest ona czymś w rodzaju *domus Dei*, natomiast kaplica to jedynie *domus ecclesiae* – miejsce zebrań kongregacji wiernych, bez obecności jakiejś transcendencji, większej tajemnicy. Świątynia jest także przestrzenią, w której dokonuje się przypuszczalnie jeden z najważniejszych rytuałów w życiu wiernego: ceremonia obdarowania (ang. *endowment*) wiedzą i zrozumieniem zasad Ewangelii; ma wtedy miejsce całkowite oddanie się i poświęcenie woli Boga (Buerger 75-76; Davis 63-66).

Nieprzypadkowo pionierzy, zanim wyjadą na misję, udają się do świątyni, żeby przystąpić do ceremonii obdarowania, która, jak wierzą mormoni, daje im wiedzę, moc oraz ochronę na czas ich posługi. Często jest to pierwszy rytuał świątynny, w którym uczestniczą wierni; wówczas też zaczynają nosić specjalną, białą, świątynną bieliznę (Tanner 128). Jest to właściwie ostatni krok przed wyjazdem na kilkutygodniowe szkolenie do Centrum Misjonarzy, po którym nastąpi długo oczekiwana praca w terenie.

3.1. Pakiet wezwania do misji

Po upływie paru tygodni od złożenia wniosku kandydat otrzymuje z Salt Lake City pakiet przyszłego misjonarza. Zasadniczo jest to komplet kilku dokumentów:

- list-wezwanie proroka-prezydenta
- list-powitanie prezydenta wyznaczonej misji
- list kierownika Centrum Szkolenia Misjonarzy
- ogólne instrukcje, w tym dotyczące ubioru i przedmiotów zabieranych na wyjazd (Smith 36).

List-wezwanie zawiera podstawową informację: dokąd pionier jest wysyłany, w jakim języku będzie głosił Słowo oraz kiedy ma udać się do MTC. Ponadto wezwanie zawiera sformułowany cel misyjny: „zaprosić innych do przyścia do Chrystusa, pomagając im otrzymać przywróconą Ewangelię poprzez wiarę w Jezusa Chrystusa i Jego Zadośćuczynienie, pokutę, chrzest, otrzymanie daru Ducha Świętego i trwanie do końca” (Whitefield 32; Salazar 119). Poza tym prorok, zwracając się do misjonarza, prosi go o bycie godnym i przypomnienie sobie błogosławieństw wiernej służby misjonarskiej. Na końcu listu-wezwania znajduje się prośba o przesłanie listu akceptacyjnego oraz umieszczony jest podpis prezydenta.

Drugi ważny element pakietu misjonarza stanowi powitanie prezydenta przyszej misji wraz z materiałem orientacyjnym, dotyczącym terenu i okoliczności, w których wypadło nieść posługę. Powitanie to zawiera również słowa wdzięczności za chęć podjęcia tak szlachetnego zadania, włączenia się w największą sprawę na świecie, i gratulacje. W liście tym znajduje się także zachęta do dalszego studiowania Pism i formacji duchowej, ponieważ misjonarz Kościoła LDS uważany jest za Chrystusowego ambasadora (Bassett 154). Prezydent misji może mieć również pewne szczegółowe zalecenia wynikające ze specyfiki przyszelego miejsca posługiwania.

Wdzięczność za posługę misyjną zawiera także list gratulacyjny kierownika MTC. Ów list jest bardzo konkretny, gdyż znajduje się w nim określona informacja, która dotyczy adresu jednego z 15 istniejących obecnie centrów szkoleniowych⁸, gdzie ma przebiegać ostatnia faza przygotowania przed wyjazdem na misje (Tanner 128), jak również podany jest przypisany, konkretny adres e-mail, z którego pionier będzie korzystał w trakcie całego swego pobytu na placówce; są też tutaj podane numery telefonów i adresy stron internetowych z dodatkową informacją oraz czas rozpoczęcia pobytu w centrum i opis transportu do niego.

Ogólne instrukcje są istotne, gdyż po przekroczeniu progu MTC misjonarz już nie zobaczy swoich bliskich i przyjaciół, dopóki jego misja nie dobiegnie końca. Będzie tutaj umieszczona także wzmianka o dalszym przygotowaniu duchowym, studiowaniu Pism, szczególnie *Księgi Mormona*, oraz przypomnienie o udaniu się do świątyni w celu uczestniczenia w ceremonii obdarowania wraz z uzyskaniem patriarchalnego błogosławieństwa⁹, jeżeli pionier jeszcze go nie ma: błogosławieństwo to zazwyczaj uzyskuje się pomiędzy 16. a 19. rokiem życia (Uda 18, 178). Intryguje zalecenie wiernym odpowiedniego ubioru i fryzury: fryzura misjonarza mormońskiego jest ściśle opisana, a wymaganie to dotyczy obu płci. Na stronach internetowych rozmieszczone są zdjęcia z właściwym uczesaniem i przykładami tego, jak nie należy prezentować się wśród ludzi (Duffy 116-117, 139; Kirby i Bagley 1999, 97-98).

⁸ Obecnie największe Centrum Szkolenia Misjonarzy mormonów znajduje się w miejscowości Provo (stan Utah); pozostałych 14 usytuowanych jest: w Anglii, Argentynie, Brazylii, Chile, na Dominikanie, Filipinach, w Ghanie, Gwatemali, Hiszpanii, Kolumbii, Meksyku, Nowej Zelandii, Peru i Południowej Afryce.

⁹ Patriarcha to urząd w obrębie Kapłaństwa Melchizedeka – wyższego z dwóch poziomów kapłaństwa w Kościele LDS, nadawanego wiernym płci męskiej, którzy ukończyli 18. rok życia. Powołaniem patriarchy jest udzielanie godnym członkom Kościoła specjalnych błogosławieństw i osobistej rady od Boga. Patriarcha kładzie swoje ręce na głowie osoby otrzymującej błogosławieństwo i wypowiada słowa, które otrzymuje poprzez boskie objawienie. Słowa błogosławieństwa są spisywane, aby osoba otrzymująca je mogła uzyskać pisemną kopię w celu studiowania jego treści przez całe swoje życie. Kościół zachowuje również kopię błogosławieństwa na wypadek jego zgubienia (Gaskill 2018; Brough i Grassley 2008).

Młodzi mężczyźni mają codziennie się golić, a noszenie biżuterii, tatuaże czy przekłuwanie twarzy i ciała niedozwolone są w przypadku reprezentantów obojga płci (*Missionary Handbook* 11).

3.2. Inicjacja pionierów mormońskich: Centrum Szkolenia Misjonarzy

Pierwsze takie centrum powstało w 1961 r. w Provo obok kampusu Uniwersytetu Brigham Younga; obecnie Centrum w Provo może jednocześnie kształcić ponad 4000 misjonarzy; ponad 1200 lektorów uczy tutaj 55 języków (Wollin 316). Po centrach w São Paulo (1977) i stolicy Meksyku (1978) podobne ośrodki powstawały w kolejnych krajach, w tych miastach, gdzie istniały już świątynie mormońskie (Shepherd i Shepherd 1998, 45).

Obecnie kilkadziesiąt procent wszystkich misjonarzy mormońskich kształci się poza USA. W Centrum Szkolenia Misjonarzy (dalej: MTC) pionierzy przebywają przez okres od ośmiu do dwunastu tygodni, w zależności od poziomu trudności języka, którego mają się nauczyć; osoby niepotrzebujące szkoleń lingwistycznych spędzają w MTC jedynie trzy tygodnie (Smith 73). W tym czasie młodzież uczestniczy w zajęciach i lekcjach pięć dni w tygodniu, mając około sześciu godzin lekcyjnych codziennego lektoratu językowego. Wykładowcy zachęcają do udziału w tzw. *Speak Your Language program*, pozwalającym łatwiej wejść w komunikację ustną z nosicielami języka już w trakcie pobytu na placówce. W ramach przygotowania językowego przyszły misjonarz ma możliwość praktykowania swoich umiejętności lingwistycznych w towarzystwie *native-speakera* lub osoby płynnie mówiącej w danym języku. Niekiedy wywołuje to interesujący efekt: częstokroć już w czasie pobytu misjonarzowi owe wszystkie języki – ojczysty, angielski jako *lingua franca* dla Kościoła LDS oraz język terenu misyjnego, zaczynają się mieszać, co powoduje powstanie hybrydy językowej. I tak na przykład w Japonii, wśród misjonarzy mormońskich powstała odrębna gwara – *senkyoshigo*, zawierająca angielskie słowa funkcyjne w języku japońskim w ramach gramatyki języka angielskiego (Hansen 4).

Najbardziej popularnym językiem w gronie misjonarzy jest hiszpański, co tłumaczy się lokalizacją misji Kościoła LDS: już w latach 80. minionego stulecia mormoni pochodzenia meksykańskiego byli drugą narodowością po Amerykanach, a pod koniec XX w. 38% wyznawców doktryny Josepha Smitha pochodziło z Ameryki Łacińskiej; spośród 20 krajów z największą liczbą mormonów 13 przypadło na ten sam region (Bushman 71). W Ameryce Południowej obecnie istnieją 94 misje – 22% wszystkich misji Kościoła; jeśli do tego doliczy się Amerykę Centralną, procent znacznie wzrośnie. Jeżeli nadal dominować będzie aktualna tendencja, to już w 2020 r. większość mormonów

będzie Latynosami (Bryant *et al.* 769). Owe statystyki bazują zasadniczo na liczbie chrztów; stąd przyjmuje się, że liczba aktywnych członków Kościoła, regularnie uczęszczających na spotkania, płacących dziesięcinę i deklarujących swoją przynależność do społeczności mormońskiej, jest niższa (Grover 523).

Misjonarze nie tylko uczą się języka, ale również, w telegraficznym skrócie, przypominają sobie prawdy własnej wiary, którą w systematyczny i jasny sposób mają niebawem krzewić na misjach: przywrócenie Ewangelii Jezusa Chrystusa, plan Zbawienia, Dekalog wraz ze *Słowem mądrości* – przykazaniem szanowania ciała jako świątyni (*Nauki i Przymierza* 89: 1-21), sakramenty i czynności świątynne (Tanner 129-130; Shepherd i Shepherd 1998, 49). Nieodzownym elementem kształcenia są techniki werbunku i pozyskiwania (prozelityzm) nowych członków. Cały proces szkolenia mało przypomina studiowanie; jest to raczej mechanizm pozbawiony aspektu krytycznego myślenia i nastawiony na szybkie zapamiętywanie, połączony z recytacją tekstów natchnionych bez jakiegokolwiek ich analizy lub interpretacji (Shepherd i Shepherd 1998, 53-54).

Pobyt w MTC w istotny sposób różni się od zwykłego pobytu poza murami tych ośrodków. Studentowi zostaje przydzielona towarzysząca mu osoba, z którą przyszły misjonarz będzie spędzał większość czasu i która zapewni mu ochronę przed „fizycznym niebezpieczeństwem, fałszywymi oskarżeniami i pokusami” (*Safeguards* 11). Kilkakrotnie w ciągu tygodnia młodzież ma możliwość chodzenia na siłownię, w niedzielę wszyscy udają się do świątyni, żeby potem odbyć kilka innych spotkań religijnych, jest także czas na zwykłą pracę, czyli jak określa się ją w MTC, na niebiańską usługę (ang. *celestial service*).

Warunki przebywania w MTC nakładają na młodzież znaczne ograniczenia: brak możliwości przyjmowania gości, brak osobistych telefonów do bliskich i znajomych, brak możliwości oglądania telewizji, słuchania muzyki rozrywkowej lub czytania czegokolwiek, co nie jest dozwolone przez władze MTC (Taggart 162). To wszystko ma służyć „oczyszczeniu serc” (*Nauki i Przymierza* 88:74) przyszłych misjonarzy, a zarazem antycypować pobyt na misjach, gdyż podobne realia będą obowiązywały także podczas posługi misjonarskiej. Dyscyplina moralna jest jednym z wyznaczników zachowania młodzieży mormońskiej, zarówno w MTC, jak też później na misjach, ponieważ „każdy musi być przekonany, że służba i poświęcenie dla dobra i szczęścia innych są o wiele lepsze niż uczynienie własnego komfortu” (Christofferson 107). Jednakże nie jest to więzienie o zaostrowym rygorze, więc misjonarz może korzystać z banku, fryzjera, księgarni, kawiarni, usług medycznych (Buhler 44).

Jeśli podejmie się próbę oddania w kilku słowach klimatu panującego w MTC, to należałoby powiedzieć, że misjonarz powinien ciężko pracować, być posłusznym i miłować bliźniego.

*

Bycie misjonarzem Kościoła Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich jest, jak wierzą mormoni, wielkim błogosławieństwem i dla osoby podejmującej tę posługę, i dla ludzi, do których jest wysyłany. To czas duchowego wzrostu i dojrzałości w wierze dla członków Kościoła LDS. Mormoni wierzą, co zresztą wynika z *Zasad wiary*¹⁰, że każdy, kto naucza Ewangelii i odprawia obrzędy, jest powołany przez prorocstwo od Boga, reprezentuje w ten sposób Jezusa Chrystusa i Jego przywrócony Kościół. Z tak pojętej wiary – przygotowania wszystkich krajów na przyjscie Jezusa, który założy swoje Królestwo – wynika determinacja, z jaką, wbrew wielu trudnościom, mormoni wyruszają na misje.

CALLING AND PREPARATION FOR MISSIONARY SERVICE
IN THE LIFE OF BELIEVERS OF THE CHURCH OF JESUS CHRIST
OF LATTER-DAY SAINTS (MORMONS)

ABSTRACT

Serving on a mission is almost an indispensable part of the image of the adherents of the Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, commonly known as Mormons, *quasi-Christian* new religious movement. The next text attempts to analyse and take a closer look at the theme of calling and preparing for the ministry of being a missionary as an attribute of this Church that was founded by Joseph Smith. Starting from an upbringing in the family and social expectations of the Church's members through education in the Missionary Training Center, we can follow the vocation path and the creative process of the future Mormon missionary who preach the Gospel in various corners of the world. Missionary ministry is important in the life of each Mormon believer, even those who didn't serve as a missionary, because it leaves a lasting imprint and affects the minds of the members of this new religious group for the rest of their lives.

Keywords: missionaries; Missionary Training Center; mission call; Mormonism; pioneering; the Church of Jesus Christ of Latter-day Saints

Słowa kluczowe: misjonarze; Centrum Szkolenia Misjonarzy; wezwanie do misji; mormonizm; pionierzy; Kościół Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich

¹⁰ *Zasady Wiary* – 13 krótkich stwierdzeń napisanych przez J. Smitha, podsumowujących niektóre z podstawowych doktryn Kościoła LDS.

BIBLIOGRAFIA

- Ashton, Joyce. Ashton, Dennis. *But If Not: The Compilation*. Springville: Cedar Fort, Inc., 2012.
- Ashton, Marvin J. *One for the Money: Guide to Family Finance*. Salt Lake City: Intellectual Reserve, Inc., 2006.
- Ballard, Russell M. *You – The Leaders in 1988* (Brigham Young University 1978 Speeches). Provo: Intellectual Reserve, Inc., 1978.
- Barlow, Philip L. *Mormons and the Bible: The Place of the Latter-day Saints in American Religion*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2013.
- Bassett, Douglas K. *Doctrinal Insights to the Book of Mormon. Volume Two: Jacob Through Alma*. Springville: Bonneville Books, 2007.
- Brough, R. Clayton. Grassley, Thomas W. *Understanding Patriarchal Blessings*. Springville: Horizon Publishers & Cedar Fort, Inc., 2008.
- Bryant, Seth L. Gooren, Henri. Phillips, Rick. Stewart, David G. Jr. „Conversion and Retention in Mormonism.” *The Oxford Handbook of Religious Conversion*. Red. Lewis R. Rambo, Charles E. Farhadian. New York: Oxford University Press, 2014. 756-786.
- Buerger, David John. „The Development of the Mormon Temple Endowment Ceremony.” *Dialogue: A Journal of Mormon Thought* 34.1-2 (2001): 75-122.
- Buhler, Calvin. *Missionary Fitness: Prepare Your Body & Spirit for Service*. Inver Grove Heights: SoL Health Communications, 2010.
- Bushman, Claudia L. *Contemporary Mormonism: Latter-day Saints in Modern America: Latter-day Saints in Modern America*. Westport, London: Praeger, 2006.
- Campbell, David E. Green, John C. Monson, J. Quin. *Seeking the Promised Land: Mormons and American Politics*. New York: Cambridge University Press, 2014.
- Chaves, Mark. Eagle, Alison. *Religious Congregations in 21st Century America* (National Congregations Study). Durham: Duke University, 2015.
- Christofferson, D. Todd. „Moral Discipline.” *Ensign* 39.11 (2009): 105-108.
- Ciecieląg, Paweł. *Wyznania religijne w Polsce 2012-2014*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych, 2016.
- Davies, Douglas James. *An Introduction to Mormonism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Davis, Eric N. *House of Faith, House of Cards: One Man's Journey Through the World of Mormonism, Magic, and Murderers*. Bloomington: AuthorHouse, 2010.
- Dollahite, David C. „Latter-day Saint Marriage and Family Life in Modern America.” *American Religions and the Family: How Faith Traditions Cope with Modernization and Democracy*. Red. Don S. Browning, David A. Clairmont. New York: Columbia University Press, 2006. 124-150.
- Doty, Kristine J. Bullock, S. Zachary. Packer, Harmony. Warne, Russell T. Westwood, James. Ash, Thomas. Hirsche, Heather. „Return with Trauma: Understanding the Experiences of Early Returned Missionaries.” *Issues in Religion and Psychotherapy* 37.1 (2015): 33-46.
- Duffy, John-Charles. „Elders on the Big Screen: Film and the Globalized Circulation of Mormon Missionary Images.” *Peculiar Portrayals: Mormons on the Page, Stage, and Screen*. Red. Decker, Mark T. Austin, Michael. Logan: Utah State University Press, 2010. 113-143.
- Dymock, Melissa. *Sisters: A Modern Girl's Guide to Serving a Mission*. American Fork: Covenant Communications, Inc., 2013.
- Evans, David F. „Preparing to Serve a Mission.” *Liahona* 42.7 (2018): Asia Local Pages.
- Eyring, Henry B. „Why the Book of Mormon?” *New Era* 38.5 (2008): 6-9.
- Gaskill, Alonzo L. *65 Questions and Answers About Patriarchal Blessings*. Springville: Cedar Fort, Inc., 2018.
- Gennep van, Arnold. *Obrzędy przejścia: systematyczne studium ceremonii: o bramie i progu [...] i o wielu innych rzeczach*. Tłum. Beata Biały. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 2006.

- Grant, Michael. *Bible Verses Every Successful LDS Missionary Needs to Know*. Springville: Cedar Fort, Inc., 2018.
- Grover, Mark L. „Mormons in Latin America.” *The Oxford Handbook of Mormonism*. Red. Terry L. Givens, Philip L. Barlow. New York: Oxford University Press, 2015. 515-528.
- Hales, Robert D. „General Conference: Strengthening Faith and Testimony.” *Liahona* 37.11 (2013): 6-8.
- Hall, Colin. Lieber, Ron. *Taking Time Off*. New York: Random House, Inc., 2003.
- Handbook 2. Administering the Church*. Salt Lake City: Intellectual Reserve, Inc., 2010.
- Hansen, Lynne. „Introduction. Investigating mission languages.” *Second Language Acquisition Abroad: The LDS Missionary Experience*. Red. Lynne Hansen. Vol. 45 (Studies in Bilingualism). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2012. 1-12.
- Hawley, George. *Demography, Culture, and the Decline of America's Christian Denominations*. Lanham, London: Lexington Books, 2017.
- Hoffmann, John Patrick. *Japanese Saints: Mormons in the Land of the Rising Sun*. Lanham, Plymouth: Lexington Books, 2007.
- Jakubowski, Wojciech. „Doktryna, kult i organizacja Kościoła mormonów.” *Studia z prawa wyznaniowego* (2005) 8: 317-344.
- Johnston Taylor, Elizabeth. *Religion: A Clinical Guide for Nurses*. New York: Springer Publishing Company, LLC, 2012.
- Jones, Gayland R. *Fight the Good Fight*. Springville: Bonneville Books, 2001.
- Kimball, Spencer W. „Planning for a Full and Abundant Life.” *Ensign* 4.5 (1974): 85-88.
- Kirby, Robert. Bagley, Pat. *Family Home Screaming*. Springville: Slickrock Books, 1999.
- Księga Mormona: Jeszcze Jedno Świadcstwo o Jezusie Chrystusie*. Salt Lake City: Wydawnictwo Kościoła Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich 2012.
- Lauritsen, Ed D. *Mormons Under the Microscope*. Springville: Cedar Fort, Inc., 2010.
- Livey, Laury. „A Day in the Life of a Missionary.” *The Columbia Sourcebook of Mormons in the United States*. Red. Terry L. Givens, Reid L. Neilson. New York: Columbia University Press, 2014. 411-416.
- Lythgoe, Dennis L. „Lengthening Our Stride: The Remarkable Administration of Spencer W. Kimball.” *BYU Studies Quarterly* 25.4 (1985): 5-17.
- Madej, Małgorzata. „Biblia – źródło życia Kościoła.” *Misjonarz* (2018) 2: 3-5.
- Miller, Brent C. „Mountains, Mormonism, Marriage, and Family: Life and Career Reflections.” *Pioneering Paths in the Study of Families: The Lives and Careers of Family Scholars*. Red. Suzanne K. Steinmetz, Gary W. Peterson. New York. London, Oxford: The Haworth Press, Inc., 2002. 757-772.
- Missionary Handbook*. Salt Lake City: Intellectual Reserve, Inc., 2006.
- Missionary Preparation: Student Manual* (Religion 130). Salt Lake City: Intellectual Reserve, Inc., 2005.
- Monson, Thomas S. „The Lord Needs Missionaries.” *Liahona* 35.1 (2011): 4-6.
- Myers, Scott. *What I Wish I Would Have Learned About LDS Church History*. Raleigh: Lulu, 2016.
- Neff, Lisa. „Mormons on a Mission.” *The Advocate* 12 kwietnia 2005: 50-56, 59.
- Nelson, Russel M. „The Mission and Ministry of Jesus Christ.” *Liahona* 37.4 (2013): 18-25.
- Pismo Święte. Stary i Nowy Testament w przekładzie z języków oryginalnych*. Red. Michał Peter i Marian Wolniewicz. Poznań: Wydawnictwo Święty Wojciech, 2012.
- Pope, Devin G. „Benefits of bilingualism: Evidence from Mormon missionaries.” *Economics of Education Review* (2008) 27: 234-242.
- Potz, Maciej. *Teokracje amerykańskie: źródła i mechanizmy władzy usankcjonowanej religijnie*. Łódź: Wydawnictwo UŁ, 2016.
- Read, Teena. *The ABC's of Being LDS: Living the Mormon Lifestyle*. Springville: Cedar Fort, Inc., 2008.
- Safeguards for Using Technology*. Salt Lake City: Intellectual Reserve, Inc., 2015.

- Salazar, Jesus. *Missionary Preparation*. Salt Lake City: Intellectual Reserve, Inc., brw.
- Shepherd, Gary. Shepherd, Gordon. *Mormon Passage: A Missionary Chronicle*. Urbana, Chicago: University of Illinois Press, 1998.
- Smith, James R. *Mormon Mission Prep: A Practical Guide to Spiritual and Physical Preparation*. Salt Lake City: Intellectual Reserve, Inc., 2011.
- Statistical Report, 2017. Liahona* 42.5 (2018): 119-120.
- Taggart, Gregory Hal. *Missionary Discussions: Twelve Returned Missionaries Talk About Their Experiences and Tell Why They Would Serve Again in a Heartbeat*. Orem: Ostler Jameson Publishing, 2005.
- Tanner, Sandra. „When the Elders Come Calling: The Missionaries-At-Your-Door Approach.” *Sharing the Good News with Mormons: Practical Strategies for Getting the Conversation Started*. Red. Johnson, Eric. McDowell, Sean. Eugene: Harvest House Publishers, 2018. 127-136.
- Teachings of Presidents of the Church: Ezra Taft Benson*. Salt Lake City: Intellectual Reserve, Inc., 2014.
- Teachings of Presidents of the Church: Howard W. Hunter*. Salt Lake City: Intellectual Reserve, Inc., 2015.
- Trigeaud, Sophie-Hélène. „Making the Convert: Conversions in the LDS Community Today.” *Conversion in the Age of Pluralism*. Red. Giuseppe Giordan. Vol. 17 (Religion and the Social Order). Leiden: Brill, 2009. 263-286.
- Uda, Robert T. *Mission Accomplished: Topics of Discussion with Future Latter-day Saints Missionaries*. New York, Lincoln, Shanghai: iUniverse, Inc., 2004.
- Vojtišek, Zdeněk. „Mormoni: Dobrodružná církev.” *Svět* (2010) 9: 50-55.
- Weaver, Sarah Jane. „President Nelson Shares the “Hopes of My Heart” with New Mission Leaders.” *Church News and Events* (opublikowano 26 czerwca 2018). Dostęp 20 lipca 2018. <<https://www.lds.org/church/news/president-nelson-shares-the-hopes-of-my-heart-with-new-mission-leaders?lang=eng>>.
- Whitefield, Jim. *The Mormon Delusion. The Mormon Missionary Lessons – A Conspiracy to Deceive*. Vol. 4. Raleigh: Lulu, 2011.
- Wilson, Marnae B. *Senior Missions: What to Expect and How to Prepare*. Springville: Cedar Fort, Inc., 2017.
- Wollin, John. *Comfort Food: LDS Mission Approved Dishes*. Raleigh: Lulu, 2017.

SERGIUSZ ANOSZKO (biał. Сяргей Аношка) (ur. 1986) absolwent historii i teologii. Od 2016 r. doktorant w zakresie teologii religii w Katedrze Religiologii i Dialogu Międzyreligijnego Instytutu Dialogu Kultury i Religii na Wydziale Teologicznym UKSW (Warszawa). Zainteresowania naukowe i poszukiwania badawcze: nowe ruchy religijne (scjentologia, bahaizm, mormonizm), teologia i socjologia religii, fenomenologia religii, geopolityka, historia ponowoczesności oraz stosunki międzynarodowe.